

Resum del llibre

FUORI

Reflexions per al retrobament entre l'educació i la natura

Traducció i resum de *Mailén Arriaga*

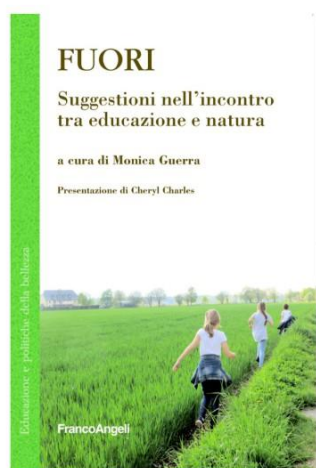
Presentazione del libro

Fuori

Suggestioni nell'incontro tra educazione e natura

a cura di Monica Guerra

con i contributi di Francesca Antonacci, Emilio Bertoncini, Emanuela Bussolati, Renato Casagrandi, Cheryl Charles, Francesca Ciabotti, Alex Corlazzoli, Paolo Ferri, Tiziano Fratus, Monica Guerra, Emanuela Mancino, Gianni Manfredini, Claudia Ottella, Lola Ottolini, Telmo Pievani, Flaminia Raiteri, Stefano Sturloni, Paolo Tasini, Mauro Van Aken, Lorenzo Vascotto, Sara Vincetti e Barbara Zoccatelli.

Una serata a più voci
con alcuni degli autori,
per discutere i tanti modi
di pensare e vivere il fuori.

Quando l'educazione
incontra la natura.
E quando la natura
trasforma l'educazione.

Fora és una mirada
multidisciplinar –
interdisciplinar, considerant la
complexitat de les relacions
entre educació i natura. El
llibre recull diferents mirades
per abordar-ho; diverses
reflexions al voltant del vincle
entre infància i natura, en
referència a la potencialitat
educativa i didàctica que la
natura ofereix.

14 dicembre 2015 ore 17 - MUBA Via Rotonda della Besana, Milano

ARRELS. Tiziano Fratus

Defineix els “infants arrel”, referint-se així als infants que viuen en connexió quotidiana amb els elements naturals. Descriu les seves característiques i hi estableix relacions amb la literatura i el cinema. Parteix de records propis d’infantesa per parlar de tot això.

NATURES. Mauro Von Aken

Estableix associacions entre animals, natura, faules, narracions fantàstiques, essers animats, dibuixos... En definitiva, de la representació, de la imatge de natura que

oferim als infants. Es tracta d'una construcció cultural "per als nens". Parla de la importància de reflexionar sobre el que vehiculem a través d'aquest imaginari. Idea d'infant salvatge, entès com a primitiu, acultural, associalitzat, no "domesticat". Natura allunyada de la cultura. Una idea més ancestral. D'altra banda, essers antropomorfitzats (animisme), i qualitats que els hi atribuïm. Natura com a imaginari adult. Connotacions i imaginari col·lectiu. Si nen concebut com a vulnerable i necessitat, al protegir-lo, natura utilitzada per il·lustrar i per fer créixer. Diferents cultures, diferents imatges. Una sola natura per nens de totes les cultures? (Consumisme). En canvi, natura entesa com a subjecte, no virtual, no fictícia, sinó directa i real. Redescobriment de la natura amb els infants: ludico-creativa, científica i de cura i sostenibilitat. Lògica de la complexitat.

RECERQUES. Monica Guerra

Recerques de sentit: dret a l'ambient de vida. Complex en relació a l'espai/temps/possibilitat. Natura avui dia "domesticada". Format cartolina. Consumim envasat. Sembla que fa por el contacte directe. Exemple del Nord de Europa: Climatologia més adversa i és on passen més temps fora. Aquí, manca de valor pedagògic atribuït a la natura. Així mateix, manca de valor atribuït al joc lliure i al joc a l'aire lliure. Cal reivindicar el valor dels parcs i dels espais verds a les ciutats, excessiu control que exercim orientat a la seguretat. Cal convertir resistències que tenim cap a la natura en oportunitats i reivindicar beneficis.

Recerques educatives: Llarga tradició d'estudi de la relació entre l'infant i natura, des de Rousseau, Montessori, Gardner...

Recerques de benestar: Estar a la natura fa bé. Recerques en relació a la salut, l'atenció i l'aprenentatge. "Trastorn de dèficit de natura" Richard Luov (2005). Amb més i millor exposició a la natura, millora la capacitat sensorial, psicològica, de supervivència. Més gran sentit de la meravella, de la creativitat i de la felicitat.

Recerques d'experiència: Dewey – experiència directa. Tot el que la natura ofereix. Una experiència holística. Natura com a oportunitat dins del camp de les ciències, però molt més enllà: desenvolupament integral.

Recerques en acció: Aprendre a aprendre. La natura permet fer-ho en un entorn ric. Infants preparats biològicament per aprendre sols a través del joc lliure. Reflexions al respecte. Parla de l "salvatgisme", un espai obert no fa més salvatge l'infant, sinó precisament molt més curós i més creatiu (observació, escolta, contemplació). "Lliçó del món vegetal". El temps dels infants actualment és un temps ple. També els seus espais són plens. Espai obert ofereix una experiència al buit. Incertesa. Permet perdre's i retrobar-se.

Experiència de recerca: Afrontar riscos, superar límits, explorar possibilitats; un espai de suspensió, de pregunta, d'incertesa. Diàleg entre moltes possibilitats. Interpretar l'aprenentatge. Créixer com a exploradors. Una narració de la pròpia vida a l'aire lliure.

Recerques d'aprenentatge: Recorregut i reflexions de la mà de Malaguzzi, Fröebel, Ciari, Zavalloni, els boy scouts i Baden Powell (valors), diferents propostes a nivell d'Europa...

Recerques compartides: l'experiència natural i interdisciplinar canvia el rol adult i la Mare Natura és qui es converteix en gran ensenyant. Fora l'experiència és imperfecta, no edulcorada, no planificada, autèntica. Ofereix moltes vies. Com acompanyar tot això? Experiència exterior serveix als infants, i potser encara més als adults.

JOC. Francesca Antonacci.

Idea romàntica i idealitzada de la natura. Implica un xoc real. Llei natural: equilibri de sistemes. Infants perceben natura de manera diferent. Puresa. No deixem els infants tocar, experimentar amb allò brut, remenar la terra, la temperatura, el joc més violent que també forma part de la natura (lluïtes, idea ancestral, funció social)... Coses que els adults evitem i per als infants són naturals. BIO no és ideal; és brut, fort i salvatge. Referències literàries.

SALVATGISME. Emmanuela Bussolati i Paolo Tassini

L'infant és un ésser salvatge que té l'impuls vital de provar, conèixer, aprendre. Sense filtres. S'ho posa tot a la boca. L'adult té l'instint de protecció. La cultura ofereix als nens tot net, polit, sense problemes, adaptat per a infants vulnerables i fràgils. En canvi, convidar allò salvatge. Joc espontani com a tendència a explorar i manipular, a transgredir allò donat per produir-ne de nou. Novetat i recerca tot a través del joc. Recerca de l'equilibri intern: Esforç Bio-Estètic.

La natura ofereix llocs indeterminats, secrets, l'exploració de l'imaginar. Tot això és necessari per als nens i nenes i inexistent als espais de joc urbans. En un lloc natural, l'infant serà atret per tot; l'adult, si no està obert al contacte, patirà per tot. Interessant feina per l'adult. Conquesta del nen i l'adult junts. No utopia sinó força instintiva i profunda. Necessitat d'un diàleg amb la natura que és imprevisible i mutant. Relació amb un COS més gran.

LLINDARS. Lola Ottolini

Defineix i reflexiona al voltant dels termes llinard, límit, passatge, confins. Intercanvi entre allò intern i allò extern. Travessar, observar, imaginar... Acte d'entrar i de sortir i acte de traspasar. Configuració física del límit i la seva influència (materials, formes, etc.). Cal acceptar la tridimensionalitat: el lloc on es donen les relacions (intern/extern/tots dos contemporàniament). Lloc de parada. I tot el que s'hi juga a l'“ENTRE”. A l'espai del mig. Plaer de transgredir. Repte. Utilitzem límits com a barreres. Evitar-ho: evocació.

DISTÀNCIES. Claudia Ottela

Davant la hiperprotecció, deixar espai, donar opció a sortir, a equivocar, a arriscar, a traspasar es límits. Els adults a vegades obstaculitzem el creixement dels infants. Si creiem en un infant competent, hem d'actuar en conseqüència. Per tant, hem d'agafar distància, els hem de deixar fer. La “cimentització” només permet el joc tancat i el joc controlat; una cultura sedentària. La societat actual és estranya: per un costat empeny els infants i els vol omplir de coneixement i d'altra banda els paralitza en moltes experimentacions en nom de la seguretat i els considera encara no-capaços. Un sentit autèntic de l'educació hauria d'obrir-se a l'experimentació infinita i al joc lliure, no retenir els infants entre quatre parets i amb programes virtuals. L'exterior ens ofereix tot això. Els infants, fora, són encoratjats a fer-ho si la mirada de l'adult és de seguretat i amorosa. Allò que la natura ens ha ensenyat, ho hem oblidat. Reflexions al voltant de tot allò que la natura ajuda a desenvolupar, també el sentit de resiliència i la confiança en un mateix. Possibilitats infinites Discurs molt diferent al d'“això és així perquè jo ho dic”.

RISC. Lorenzo Vascotto

Eliminar la imatge de natura com a perillosa. Canviar-la per la de oportunitat. Revaloritzar la noció de risc. És només una qüestió de mirada: por a allò desconegut. L'experiència dona una visió més àmplia i permet transformar la por en curiositat i el risc en oportunitat. Entenem seguretat com a absència de risc, i no és això. El món és vulnerable. Cal tolerar el risc (escales, materials...). Diferent risc i perill. Educació en el risc: tot allò que s'obre i que els infants desenvolupen davant d'això. Estratègies. Considerar 5 paràmetres per això: Coneixement; lentitud; conviure amb l'error; compartir; confiança.

LLAVORS. Renato Casagrandi i Gianni Manfredi

Narra una conversa entre dos homes que caminen amb les bicis a la mà sota la pluja parlant de llavors, possibilitats, passatges de vida. A mode de faula o petit conte parlen d'educació, alimentació, nodrir-se etc.

NUTRICIÓ. Emilio Bertoncini

Reflexions al voltant de la nutrició. Parla del concepte de nodrir-se, de la terra, de les sensacions, emocions vinculades, de tot allò que significa. Nodrir i nodrir-se. De igual manera, cal nodrir les ganes d'aprendre. Cuina com a procés d'amor i cura per fer aliments nutritius. Educació des d'aquestes evocacions.

CONTEMPLACIÓ. Emanuela Mancino

Temps i contratemps. Ser contemplatiu implica temps, una durada. Lluny de la percepció de que l'infant es para en una immensitat improductiva, valorar la necessitat de contemplar, d'estar amb les coses. És un espai que és propi dels infants. Cal re-sintonitzar amb la infantesa de veritat, no amb una imatge d'infant estereotipada i idealitzada. Definició d'infant: aquell que no-parla. Com és la mirada doncs de qui no té la paraula? Dissertacions poètiques i filosòfiques des de Goethe, Baudelaire, Rilke, Benjamin... Una fulla ens permet al mateix temps percebre l'olor, el color, el sabor, la forma, el tacte... Verb grec *thaomai* per englobar experiència. Natura enigmàtica. Desenvolupament simbòlic i imaginatiu. Estar en el present significa viure amb temps. L'estat egocentrista de l'infant li permet submergir-se en un fer i estar no des de la reflexió sinó de manera empírica, des d'una dimensió de somni. Dimensió d'intimitat en la contemplació. És l'espai de la mirada. Infància i contemplació dilaten tota mesura. Fan possible tot passatge. El temps de la infantesa crea pauses, descansos, espais on habitar amb les coses. L'encant contemplatiu, i en relació amb la natura. Què passa en el temps de la contemplació? Què passa quan un infant està al mateix temps de la natura? Aspecte místic de la contemplació (St. Agustí...). Aspecte poètic (Maria Zambrano...).

CAMÍ. Francesca Ciabotti

Caminar. Una activitat en declivi. En el fons és senzill com un joc dels infants. Hem nascut per caminar, i en canvi avui dia sembla una activitat difícil de practicar: trànsit, perills, riscos... La vida urbana ens priva. És la primera negació del dret a "estar fora". I la velocitat és la segona enemiga d'aquest caminar. Hem perdut el gust per la lentitud, el plaer de fer camí. El camí dels infants és fet de pauses, de sorpreses, de descobertes, de trobades i situacions encisadores. En canvi nosaltres preferim portar-los a coll o

agafats de la mà en un intent de control i d'arribar a l'objectiu final. Així caminar junts es converteix en un conflicte quotidià. Hem de desaprendre. Compartir amb els infants passejades per la natura. Una "escola del camí". Caminar reestableix una relació intensa i viva amb la natura. Empatia. L'infant camina com un explorador: camina amb les cames, però també amb els ulls, amb les orelles... Amb tots els sentits oberts a una natura canviant i diversa, sempre nova. L'infant quan camina no es limita a mirar la natura; la integra. Caminar com a meditació: Nietzsche, Kierkegaard etc. només meditaven quan caminaven. Camí dels infants com a pregunta que interroga (ment i sensorialitat, grans connexions a nivell integral). A més dels efectes positius a nivell biològic. Caminar per la natura suposa un repte molt interessant: tot allò al que fan front, exploren límits, estratègies, etc. Reivindicar el dret al camí. A caminar en llibertat. Significat natural i profund del caminar. Invitació a redescobrir la joia de fer camí oblidant la meta i respectant la mirada de l'infant. Sense control; sense invasió. Caminar com a plaer natural del què gaudir junts.

SILENCI. Flaminia Raiteri

En l'imaginari comú, el silenci entès com a absència; solitud concebuda en el sentit de buidor. En canvi, és un element molt positiu de la nostra existència. Quin espai ocupa la calma a les nostres vides? Estar amb els infants implica saber estar en el silenci. Un silenci revelador de moltes coses. Acollir el silenci pressuposa exercitar la percepció amb tots els sentits. És ser capturats per la vida. L'ambient natural és una espai que es deixa escoltar. El "temps perdut" és en realitat un temps imprescindible biològicament (natura-camps). Travessar la natura implica silenci. Infants quan la contemplen ho fan en silenci i absorbits per la concentració del descobriment. Observar el quotidià en silenci. El silenci (i la natura) regala la possibilitat d'una atenció al món molt més conscient i creativa. Ser capturats per la vida; silenci i calma en contraposició a la societat actual. Els nens saben reconèixer el valor positiu del silenci (silenci de qui pensa, de qui gaudeix, de qui es concentra). Reconèixer això és reconèixer el benestar.

BELLESA. Barbara Zocatelli

La natura és un diàleg infinit. Un enamorament. La natura és llibertat. Parteix de definicions dels infants i parla de la dificultat de definir bellesa. Recorregut per la filosofia: Aristòtil, Kant... La natura ofereix una experiència estètica concreta i directa. La capacitat de meravellar-se. La sorpresa. Emoció estètica de la natura. L'exercici que a la natura es fa de manera directa ens mostra l'harmonia, l'elegància, la força, l'equilibri, la lleugeresa, la profunditat... La transformació constant i infinita. **Apunts per afinar la mirada:** Les característiques úniques de la natura ens ofereixen mirar les coses sempre com si fos per primera vegada. Arquitectura natural. Dialogar amb els

espais (geometria, forma, canviar perspectiva). La natura també ens mostra allò efímer. Reflexions artístiques al voltant de l'art efímer. Malaguzzi deia: "sentir-se sencer a la natura".

PETJADES. Sara Vincetti

Imprompta d'un passatge; neix de la voluntat de documentar. Deixar rastre. Intenció comunicativa. Parla de la relació entre art i natura. I d'aquí reflexiona al voltant del dibuix dels infants, dibuixar la natura, dibuixar a la natura, fotografiar la natura...

ESTRANYESA. Stefano Sturloni

La natura és plena d'estranyesa. Fenòmens, comportaments, formes, estratègies... Però, què és l'estranyesa? Agita el sentit. Bellesa sorprenent, atractiva. L'estranyesa obre noves portes del coneixement. Fascinació. No només en el fantàstic: a la natura hi és tot això. Estranyesa neix on les preguntes no troben respostes i són insatisfactòries. Obrir-se a la incertesa pot semblar de poc rigor, però tot el contrari. ***Estranyesa en el pacte entre adults i infants:*** estranyesa és altament generativa. Procés compartit entre infants i adults oberts al gust del descobriment. Bellesa i estranyesa reformulen la motivació per aprendre. La natura ens ofereix tot això en el quotidià.

EVOLUCIONS. Telmo Pievani

Partint de la literatura i de les narracions d'històries, parla de la importància de dialogar amb els infants. Una pedagogia de la descoberta científica. Però molt més. Un repte.

TECNOLOGIES. Paolo Ferri

Natura i tecnologia. Quin paper té la natura en l'era de les noves tecnologies? Quina imatge de món natural construeixen els infants que són nadius digitals? Com veuen i representen el món aquests infants? Tot virtual; codis de comunicació; multitasking; brain frame. Educar una nova espècie en vies d'aparició.

LENTITUD. Alex Corlazzoli

Pedagogia del cargol. Anar lent avui és anar a contracorrent. Lentitud de la trobada
Tota relació requereix temps i lentitud. Lentitud també en l'aprenentatge. Observació.
Descoberta. La lentitud és companya del silenci. Educar en el silenci. La natura
ofereix/imposa aquesta lentitud: diferents processos, el dia que neva tots obligats a
adaptar-nos i fer un altre ritme. Fer camí també va acompanyat de la lentitud (societat
actual sempre amb pressa, sempre amb un objectiu on arribar, sempre tard...). Aturar-
nos. Aprendre requereix lentitud. La lentitud també és mestra, i ho és també més enllà
de l'escola. No arriba abans qui corre, sinó qui es posa en joc. És temps de lentitud. De
cooperació. D'horitzontalitat.